

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN PROFİLLERİ VE EĞİTİM SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR¹

Müge K. DAVRAN¹, Arzu SEÇER², Baran YAŞAR³

ÖZET

Bu çalışmada, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesine 2003-2004 eğitim öğretim yılında giren ve Ziraat Mühendisliği, Gıda Mühendisliği ve Peyzaj Mimarlığı veya 3+1 sistemi olarak tanımlanan eğitim programında okuyan öğrenciler ele alınmış; öğrencilerin ve ailelerinin sosyo-ekonomik profilleri incelenmiştir. Öğrencilerin eğitim sürecindeki sorunları genellikle sosyal ve kültürel içeriklidir. Ziraat Mühendisliği öğrencileri açısından ise, Ziraat Fakültelerinin 1999'dan bu yana sürekli değişen eğitim sistemi diğer önemli bir sorundur.

Anahtar Kelimeler: Çukurova üniversitesi, ziraat fakültesi, ziraat mühendisliği, gıda mühendisliği, peyzaj mimarlığı.

The Profile of Agricultural Faculty Students and their Encountered Problems in Education Process: The Case of Cukurova University

ABSTRACT

In this study, students enrolled to University of Çukurova Faculty of Agriculture in the 2003-2004 academic year and educated in three program as an Agricultural Engineering, Landscape Architecture and Food Engineering have been included; socio-economic profile of students and their families were examined. Problems of students have generally social and cultural content in the education processes. Constantly changing education system in Agricultural Faculties since 1999 is other important problem for agricultural engineering students.

Keywords: Cukurova University, agricultural faculty, agricultural engineering, food engineering, landscape architecture.

GİRİŞ

Tarım, Türkiye için sosyal ve ekonomik bakımdan en önemli sektörlerin başında gelmektedir. Henüz girdiğimiz yüzyılda tarım sektörü artan nüfus, tarım alanlarına olan baskı ve toprak kaybı gibi nedenlerle her geçen gün daha da önemli hale gelmekte ve ülke geleceği için stratejik bir sektör olma özelliğini korumaktadır. Bugün dünyada ve ülkemizde, hızla artan nüfusun beslenmesi, üretim alanlarını artırmakla mümkün olmadığına göre, tarımsal üretimde verimliliğin artırılmasıyla sağlanabilir.

Tarımsal üretimin artırılması kadar, kaliteli ve sağlıklı ürünlerin üretimi de önemlidir. Bunun sağlanmasında, yetişmiş meslek elemanlarının varlığı ile doğru bilgi ve beceriye sahip üreticilerin, etkili olacağı açıktır (Anonim, 2007).

Mağden (1959), Eriş (2004), Kazancı (2004) ve Ülger (2005) tarımsal üretim çalışmalarının bilimsel yöntemlere dayandırılması için, bu konularda eğitim ve öğretim gören yetişmiş insan gücüne gereksinim olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Ülger ve Gönülo, 2006).

Ülkemizde bu alanda belirli bir disiplin içinde yapılan eğitim-öğretim faaliyeti, 10 Ocak 1846 yılında İstanbul-Yeşilköy Ayamama Çiftliğinde kurulan

Ziraat Mektebi'yle başlamıştır (Mağden, 1959; Eriş, 2004; Kazancı, 2004; Ülger, 2005; Akt. Ülger ve Gönülo, 2006; Demir ve ark., 2006). Modern anlamda tarımsal yüksek öğretim ise, Cumhuriyet döneminde etkinlik kazanmıştır. Bu dönemde öncelikle ülke genelinde birçok ilde Ziraat Mektepleri kurulmuştur. Cumhuriyetin 10. yılında çıkarılan yeni bir yasa ile Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü" açılmıştır. Kazancı (2004), Çiftçi (2004) ve Ülger (2005) Türkiye'de ilk olarak 1933 yılında "Yüksek Ziraat Enstitüsü" (YZE) ile Tarımsal Yüksek Öğretimin başladığını ve 1948 yılından bu yana Ziraat Fakültelerinde sürdürüldüğünü belirtmişlerdir (Akt. Ülger ve Gönülo, 2006).

Ziraat Fakültelerinde yapılan öğretim, çeşitli değişimlere uğramış olmasına karşın, başlangıçtan bu yana, alanın tümünü kapsayacak biçimde planlanmıştır. Dört yıllık (kısa bir süre 5 yıllık) yüksek öğrenim sonunda mezun olanların tümüne "Ziraat Mühendisi" unvanı verilmiştir. Türkiye'de tarımsal üretim koşullarının çok ilkel ve zayıf olduğu ilk dönemlerde, bütün alanı kapsayan bilgilerle donatılmış bir teknik elemanın tarıma sunulması yararlı olmuştur. Bununla birlikte teknolojik gelişmelere bağlı olarak Ziraat Mühendislerinden beklentiler artmış ve yüzeysel bilgi yerine derinlemesine bilgi talebinin artması ile Ziraat

¹Bu çalışma, Ç.Ü. Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen ZF-2007 BAP/41 nolu münferit araştırma projesinin makalesidir.

²Yard. Doç. Dr. Müge K. DAVRAN, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 01330, Sarıçam/ADANA, mkantar@cu.edu.tr

³Ar.Gör. Arzu Seçer, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 01330, Sarıçam/ADANA, asecer@cu.edu.tr

⁴Dr. Baran Yaşar, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dekanlığı Döner Sermaye İşletmesi. 01330, Sarıçam/ADANA, byasar@cu.edu.tr

Fakülteleri 1954 yılında 4 yıl süreli bölümlü öğretime geçmiştir. Ardından, 1967 yılında 5 yıl süreli ortak öğretim ve yine 1977 yılında tekrar 4 yıl süreli bölümlü sisteme dönülmüştür (Ülger ve Gönüloğlu, 2006). 1980'li yılların sonunda Ziraat Mühendisliğinde başlayan kavram kargaşası, dünyadaki gelişmeler ve tarım bakanlığının yeniden yapılanması neticesinde Ziraat Fakültelerinde Gıda Mühendisliği ve Peyzaj Mimarlığı bölümleri kurulmuştur (Ülger ve Gönüloğlu, 2006). 1990'lı yılların sonunda ise küreselleşme, Avrupa Birliği'ne entegrasyon, tüm dünyada ve özellikle Türkiye'de ziraat eğitimine ilginin azalması, tarım ve tarım mühendisliğine yaklaşımın diğer ülkelerden oldukça farklılık göstermesi gibi etmenlerle Ziraat Fakültelerinde yeniden yapılanma ihtiyacı doğmuştur (Soysal,2002).

Türkiye'de 1999-2000 eğitim ve öğretim döneminde Ziraat Fakültelerinde yeniden yapılanmaya gidilmesi ile birlikte Bölüm düzeyindeki eğitim ve öğretim "program" düzeyine dönüştürülmüş ve Ziraat Fakültelerinde "Bitkisel Üretim Programı", "Hayvansal Üretim Programı", "Tarım Teknolojisi Programı", "Gıda Mühendisliği Programı" (bazı Ziraat Fakültelerinde) ve "Peyzaj Mimarlığı Programları" olmak üzere 5 programda eğitim ve öğretim vermeye başlamıştır. Bu sistem de 2003-2004 yılında tekrar değişerek Ziraat Mühendisliği, Gıda Mühendisliği ile Peyzaj Mimarlığı olarak yeniden yapılandırılmış; Ziraat Mühendisliği Programına gelen öğrenciler 3 yıl ortak eğitim aldıktan sonra, son sınıfta alt program tercihlerine yerleştirilmişlerdir. Bu sistem yine 2009-2010 eğitim-öğretim yılında uygulanmak üzere 2+2 olarak tekrar yapılandırılmış ve yeniden bölüm sistemine geçilmiştir.

Ziraat Fakültelerinde gerek küresel gelişmelere gerekse eğitimin daha iyiye yönlendirilmesi adına sürekli yapılandırılan ve değiştirilen eğitim-öğretim sisteminden en çok etkilenen kesim ise Ziraat Fakültelerine gelen öğrenciler olmuştur. Tarımın halen önemli olduğu Türkiye'de, Ziraat Fakültelerinden yetişen öğrencilerin ister kamuda, ister özel sektörde isterse de kendi özel işinde çalışıyor olsun en iyi şekilde yetişmesi gerekmektedir. Kırsal kesimde yaşayan insanlara tarımsal üretim ve kırsal kalkınma açısından gerekli her konuda bilgi akışının sağlanması, teknolojinin çok hızlı geliştiği bir dönemde, doğru bilgi ve beceriye sahip kalifiye ziraat mühendislerinin varlığı ile mümkün olabilecektir. Öğrencilere gerekli bilgi aktarımının sağlanabilmesi ise ancak onların eksikliklerinin ve beklentilerinin en iyi şekilde anlaşılabilmesi ile mümkündür. Bu da öğrencilere dönük yapılacak araştırmalarla ortaya konabilecektir. Son yıllarda, değişik fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin profillerini, beklentileri ve sorunlarını ele alan araştırmalar da yapılmaya başlanmıştır.

Merl and et all (2000), "Viyana Tıp

Fakültesi'nde Öğrencilerin Yeterliliklerinin Profilini Tanımlama Süreci" başlıklı makalelerinde Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesinde yeni oluşturulmak istenen müfredat programı için öğrencilerin yeterliliklerinin ölçülmesi gerektiği vurgulanmış; araştırma sonucunda müfredatta önemli bir oryantasyona gidilmesi gerekliliği ortaya konmuştur.

Finocchietti (2004), "Yeni Reform Çağında İtalya'da Öğrenciler ve Üniversiteler" konulu çalışmasında öğrencilerin profillerinde artan çeşitliliği ortaya koyabilmek amacıyla çeşitli sosyo-ekonomik yapılara sahip çok sayıda öğrenci ile görüşmeler yapmıştır. Öğrencilerin üniversiteleri tercih etmelerindeki en büyük etken yaşadıkları yere yakınlık ve yeni bir eğilim olarak öğrenci/akademisyen oranıdır. Ayrıca öğrencilerin eğitimcilerden en büyük beklentisinin akademik yeterlilik ve kişiler arası iletişim becerilerinin bir arada bulunmasının belirlenmesi araştırmanın en önemli bulgularından biri olmuştur.

Antalya'da yapılan "Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencisi Kimdir?" başlıklı çalışmada, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nde 1. ve 2. sınıfa kayıtlı 80 öğrencinin demografik özelliklerinin yanı sıra sosyo-ekonomik durumları, medya kullanım alışkanlıkları, fakülte hakkındaki kanaatleri vb. konular incelenmiş; en önemli sonuç olarak öğrencilerin yarıdan fazlasının fakülte'deki eğitimi yetersiz olarak değerlendirdikleri bulunmuştur (Anonim, 2003).

Kuştepel ve Gülcan (2003) "Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğrenci Profili: Yansımalar ve Öneriler" başlıklı çalışmalarında, 2001-2002 eğitim-öğretim yılında İşletme Fakültesi'nde eğitim gören ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf işletme, iktisat, uluslararası ilişkiler ve turizm işletmeciliği bölümleri öğrencilerini incelemiştir. Araştırmanın en önemli sonuçlarından biri, öğrencilerinin önemli bir çoğunluğunun üniversite eğitiminin amacını, "kültür/bilgi birikimini artırmak" ve "toplumda daha prestijli/avantajlı bir konumda olmak" şeklinde tanımlamaları; diğeri ise özellikle kadınların yüksek öğretime büyük çapta katılmalarıdır.

Yurdakul ve Budak (2003) "Ziraat Mühendisliği Eğitiminde Öğrencilerin Program ve Alt Program Tercihleri Etkileyen Faktörler" isimli çalışmalarında, Türkiye'de Ziraat Mühendisliği eğitimi alan öğrencilerin yaş, baba-anne mesleği, yaşam yeri vb. bilgileriyle, öğrencilerin lisans ve alt program tercihlerini etkileyen faktörleri incelemiştir. Buna göre, öğrencilerin puanlarının ziraat fakültelerine yetmesi lisans seçiminde; gelecekte daha fazla iş bulma kaygısı ise alt program tercihlerinde etkili olmaktadır.

Ülger ve Gönüloğlu (2006) "Tarımsal Yüksek Öğretimde Yeniden Yapılanmanın Gereği" isimli çalışmalarında, tarihsel bir süreç içinde tarımsal

eğitimi ele almış; yeniden yapılanmanın gerek ğrenci gerekse tarım sektörü açısından bölüm sisteminde yoğunlaşması gerektiğini vurgulamış ve uluslararası karşılaştırmalar yapmışlardır.

Demir ve arkadaşları (2006) “Ziraat Faklterini ğrencilerinin Sosyal Yapıları, Eğilimleri ve Sorunları zerinde Bir Araştırma” isimli çalışmalarında öğrencilerin sosyal statüleri, mesleğe bakış açıları, eğilimleri, gelecekle ilgili planları vb. konuları araştırmış; öğrencilerin önemli bir kısmının uygulama içerikli ders talep etmesi, çoğunluğunun tarımsal faaliyetlerden uzak olması, sadece %6.0'sının ziraat mühendisliği yapmak istemesi önemli bulgular olarak saptanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi ğrencilerinin sosyo-ekonomik profillerini ortaya koymak; öğrencilerin eğitim sistemi ve eğitim süreci içerisinde karşılaştıkları sorunları saptamak ve araştırma sonucunda elde edilen bilgilere bağlı olarak öneriler yapmaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Araştırmanın kapsamı Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi ğrencileriyle sınırlıdır. Bu ğrenciler, .. Ziraat Fakültesine 2003-2004 eğitim-ğretim yılında giren Ziraat Mühendisliği, Gıda Mühendisliği ve Peyzaj Mimarlığı veya 3+1 sistemi olarak tanımlanan eğitim programında okuyan öğrencilerdir.

Bu çalışmanın ana materyalini, .. Ziraat Fakültesinde okuyan Ziraat Mühendisliği Programı (ZM), Gıda Mühendisliği Programı (GM) ve Peyzaj Mimarlığı Programı (PM) ğrencilerine uygulanan anket formları sonucu elde edilen birincil veriler oluştırmaktadır. Bunun yanı sıra, konuyla ilgili diğer kişi ve kurumlar tarafından yapılmış olan yerli ve yabancı literatüre ait ikincil veriler de kullanılmıştır.

Öğrencilerin sosyo-ekonomik profillerini tespit edebilmek ve değerlendirme yapabilmek için, öğrencilerin etkileşim içinde oldukları ailelerinin (anne-baba) mevcut sosyo-ekonomik durumlarının ortaya konması gerekmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin anne ve babalarının yaşadıkları yerleşim birimleri, aylık ve yıllık ortalama gelirleri, eğitim düzeyleri, yaşları, meslekleri ve çalışma yerleri incelenmiştir.

Araştırmada kullanılacak anket formlarının

içeriğini, öğrencilerin kişisel bilgileri (yaş, cinsiyet, doğum yeri vb.) ailevi bilgileri (baba mesleği, kardeş sayısı vb.), eğitim bilgileri (mezun olduğu orta ğretim kurumu, niversite tercih sırası, ziraat fakültesi seçiminin nedenleri vb.), ZM-GM ve PM eğitimi ile ilgili bilgiler (sorunlar, alt program tercih nedenleri, eğitimden memnuniyet düzeyi vb.) ve ekonomik yapılarına ilişkin bilgiler (aylık gelir, barınma imkanları, burs alıp almama durumu, part time çalışma vb.) oluştırmıştır. Araştırmada kullanılan anket formları GM ve PM için ortak; ZM için ise iki farklı grup halinde hazırlanmıştır.

Yöntem

Araştırmada tam sayım hedeflenmiş olmakla beraber, öğrencilerin doğru cevaplar verebilmesi adına gönüllü katılımları dikkate alınmıştır. .. Ziraat Fakültesi Dekanlığı ğrenci İşleri Bürosu'ndan temin edilen ğrenci sayıları, uygulanabilen anket sayıları ve örnek hacmi izelge 1'de verilmiştir.

GM ve PM Programına ait sınıflarda sadece birer grup; ZM Programında ilk üç sınıftan her birinde 4 grup bulunmakta; son sınıfta ise alt programlara yerleşen öğrenciler yer almaktadır. ZM'de toplam 8 alt program bulunmaktadır.

GM ve PM Programlarında “bölüm seçimi” olmadığu için her iki programa aynı sorulardan oluşan ortak anket uygulanmış; ZM Programında 3. sınıfta (eğitim dönemi başında) bölüm seçimi yapıldığu için iki grup halinde ve belirli yerlerde farklılaştırılmış sorularla anket uygulaması yapılmıştır. Buna göre 1. ve 2. sınıflar ile 3. ve 4. sınıflar için belirli yerlerde farklılaştırılmış sorularla anket hazırlanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler bilgisayara yüklenmiş; istatistiksel analizler (yüzde dağılımlar, çapraz tablolar vb.) yapılmış ve yorumlanmıştır. Anket uygulamaları 2008 yılında, proje ekibi tarafından yapılmıştır.

Araştırmanın yapıldığu 2008 yılında Türk para birimi olarak TL (Türk Lirası) kullanıldığu için makele araştırma yapılan dönem dikkate alınarak yazılmıştır.

BULGULAR ve TARTIşMA

Ebeveynlerin Sosyo-Ekonomik Profili

ZM, GM ve PM ğrencilerinin aile profilleri (aile yapısı, ikamet yeri, eğitim, meslek, ocuk sayısı, vb.), Türk aile yapısı ile benzer özelliklere sahiptir. Ailelerin çoğunluğu orta ve alt gelir grubunda yer almaktadır (izelge 2). Öğrenci grupları itibariyle ailelerin ortalama aylık gelirleri en düşük ZM I. ve II. sınıflarda (1,296.2 TL); en yüksek ise PM (1,599.10 TL) ğrencilerinde bulunmaktadır.

Çizelge 1. Ziraat Fakültesi ğrenci sayıları, anket uygulanan ğrenci sayıları ve örnek hacmi

Program	Sınıflar	Toplam ğrenci Sayısı	Anket Uygulanan ğrenci Sayısı	rnek Hacmi (%)
ZM	I. ve II.	399	212	53.0
	III. ve IV.	446	264	59.0
GM	Tüm Sınıflar	286	130	45.5
PM	Tüm Sınıflar	229	153	67.0
Toplam		1360	759	56.0 (Ortalama)

Kaynak: .. Ziraat Fakültesi Dekanlığı ğrenci İşleri Bürosu 2007-2008 Eğitim-ğretim Yılı Kayıtları.

Çizelge 2. Öğrenci ailelerinin ortalama aylık gelir durumu

Gelir Grupları (YTL)	ZM I-II		ZM III-IV		GM		PM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
≤500	37	20.3	34	15.7	13	11.7	18	14.2
501–1000	75	41.2	85	39.2	54	48.6	36	28.3
1001–1500	35	19.2	39	18.0	20	18.0	21	16.5
≥501	35	19.2	59	27.2	24	21.6	52	40.9
Toplam	182	100.0	217	100.0	111	100.0	127	100.0
Ortalama	1,296.2 TL		1,413.4 TL		1,340.0 TL		1,599.1 TL	

Ebeveynlerin eğitimlerinde cinsiyete göre farklılık bulunmaktadır. İlkokul mezuniyetinde anneler; lise ve üniversite mezuniyetinde ise babalar ağırlıktadır. İlkokul mezunu olan annelerin oranı ZM I-II, ZM III-IV, GM ve PM için sırasıyla %37.9, %38.8, %27.7 ve %32.5'tir. Üniversite mezunu olan babaların oranı yine sırasıyla %22.7, %23.0, %33.6 ve %41.2'dir. PM ve ZM öğrencilerinin ailelerinde ziraat mühendisi ebeveyn bulunmamaktadır. Fakat ZM'de ebeveynlerin yaklaşık beşte biri; PM'de ise onda biri çiftçilikle uğraşmaktadır. GM'de babaların %13.9'u; annelerin ise %2.3'ü ziraat mühendisi olup; çiftçilikle uğraşanların oranı %6.6'dır. Öğrencilerin anneleri genelde ev hanımı olup; aile geçimini çoğunlukla sadece baba üstlenmektedir. Ailelerin yarısından fazlası illerde yaşamaktadır. ZM I-II, ZM III-IV, GM ve PM için sırasıyla %60.5, %56.6, %70.4 ve %56.0'dır. Öğrencilerin sahip oldukları ortalama kardeş sayısı (kendileri hariç) en fazla ZM'de en düşük PM'de olup yine sırasıyla 3.7, 3.6, 2.9 ve 2.8'dir.

Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Profili

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin, ailelerinin ikamet ettikleri yere yakın bir üniversiteyi seçmekte oldukları saptanmıştır. ZM ve GM öğrencilerinin yaklaşık yarısı Adana ve İçel gibi yakın illerden gelmekte; PM de ise Adana dışında Ankara ve İstanbul ağırlık kazanmaktadır. Öğrencilerin barınma durumları her üç grupta da benzerlik göstermektedir. Buna göre, Adana dışından gelen öğrenciler öncelikli olarak evde barınmayı (kiralama vb. şekilde), daha sonra devlet yurdunu tercih etmektedirler. Muğla'da Üniversite öğrencilerinin profili üzerine yapılan bir çalışmada (Öztürk ve Coşkun, 2005) da aynı eğilim görülmüştür. PM ve ZM öğrencilerinin çoğunluğu kaldığı yerden memnunken; GM öğrencilerinde memnuniyet oranı düşüktür.

Her üç programda yer alan öğrencilerin yarısından fazlası, fakülte seçimlerini isteyerek yapmakla birlikte; yaklaşık beşte biri tesadüfen/açıkta kalmamak gibi nedenlerle tercih yapmıştır.

Programlardaki cinsiyet dağılımları incelendiğinde, GM'de ve PM'de kızların oranı erkeklere göre nispeten yüksek bulunmuştur (sırasıyla %55.4 ve %56.9). ZM'de ise erkeklerin oranı yüksek olup; I. ve II sınıflarda %72.6, III. ve IV. sınıflarda %62.9'dur.

Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Bilgiler

Araştırmada incelenen konular açısından, ZM, GM ve PM öğrencileri arasında çok önemli farklılıklar bulunmamaktadır. Aradaki önemli farklardan biri, GM öğrencilerinin orta öğretim başarı puanlarının diğer iki gruba göre oldukça yüksek olması ve bu öğrencilerin çoğunun Anadolu Lisesi mezunu olmasıdır. Üniversiteye giriş sınavında oldukça önemli olan orta öğretim başarı notları açısından en yüksek notlara GM öğrencileri sahip olup öğrencilerin %66.1'i 4.0 - 4.5 arasında ortalamaya sahiptir. Bunu PM ve ZM izlemektedir. ZM I. ve II. sınıf öğrencilerinin yaklaşık üçte biri, ZM III. ve IV. sınıf öğrencilerinin ise yaklaşık yarısı beş üzerinden 3.5 ve daha altında ortalamaya sahiptir. Bu ortalamalar, öğrencilerin üniversite ve fakülte/bölüm seçimlerini etkilemektedir. Diğer taraftan, düşük ortalama ile üniversiteye gelen öğrencilerin çoğunluğu üniversite eğitimi süresince de zorlanmakta ve üniversitenin ve/veya fakültelerin/bölümlerin de başarısını düşürmektedir.

ZM ile PM öğrencilerinin önemli bir kısmı, GM öğrencilerinin aksine, 300 ve altında sayısal puan alarak üniversiteye yerleştirilmişlerdir. GM ve ZM öğrencilerin yaklaşık yarısı, PM öğrencilerinin ise yaklaşık dörde biri şu an eğitim gördükleri programı ilk beş tercihleri içine yerleştirmişlerdir.

Öğrencilerin buldukları programdan memnuniyet düzeyleri, üniversiteye giriş dönemleri dikkate alınarak sorulmuş ve sonuçlar Çizelge 3'de verilmiştir. Her üç grupta da öğrencilerin yarısından fazlasının, şu an eğitim gördükleri programları isteyerek tercih ettikleri saptanmıştır. Buldukları programdan memnun olmayanların oranı ise en düşük ZM I.- II. sınıf, en yüksek PM öğrencilerindedir.

Bununla birlikte, öğrencilerin isteyerek tercih yapmalarında, puanlarının bu programlara yetmesi de tercihleri etkileyen bir unsur olmuştur. Diğer taraftan tüm gruplarda, öğrencilerin yaklaşık beşte birinin tesadüfen tercih yapması, öğrencilerin üniversite öğrenimleri sırasında derslere, eğitimleriyle ve mezuniyet sonrası yapacakları işlerle ilgili konulara/fırsatlara (Erasmus, KPSS vb.) kayıtsız kalmalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin çoğunluğu "mümkün olsa programınızı değiştirmek ister misiniz" sorusuna ise hayır yanıtını vermiştir. Bunun en önemli nedenleri ise, tekrar üniversite sınavına hazırlanmanın zorluğu, ikinci kez

girilen üniversite sınavlarında yaşanan puan kaybı, bir an önce iş hayatına atılma isteği ve alışılan sosyo-ekonomik çevre faktörü olarak açıklanabilir.

ZM I. ve II. sınıf öğrencilerinin önemli bir kısmı uzmanlaşmak için ilk tercihlerini öncelikli olarak Bahçe Bitkileri (%41.0) ve Bitki Koruma (%40.1) Alt Programları yönünde yapacaklarını belirtmişlerdir. III. ve IV. sınıf öğrencilerinin de önemli bir kısmı, uzmanlaşmak için ilk tercihlerini yine Bitki Koruma (%44.7) ve Bahçe Bitkileri (%37.1) Alt Programları yönünde kullanmışlardır (Çizelge 4). ZM III. ve IV. sınıf öğrencileri, yaptıkları tercihlere göre yerleştirildikleri alt programdan memnun olup; yaklaşık dörtte üçü istediği programa yerleştiğini belirtmiştir. İsteddiği programa yerleşemeyen öğrenciler, mümkün olduğu takdirde alt program

değişikliği yapmayı istemekte ve yine Bahçe Bitkileri ve Bitki Koruma Alt Programlarını tercih edeceklerini belirtmektedirler.

Bu alt programların öğrenciler tarafından tercih edilme nedenleri ise ilk olarak ilgi duyma, ikinci olarak bu alt programların piyasa tarafından tercih edilmesi şeklinde açıklanmaktadır (Çizelge 5). Yurdakul ve Budak (2003) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin alt program tercihlerinde bu iki neden ilk sırada yer almıştır. Bununla birlikte öğrenciler, bu alt programlara ilgi duymaktan çok, birbirlerinden ve aile çevrelerinden etkilenmekte olup; ciddi anlamda danışmanlarından, meslek odalarından vb. yerlerden bilgi almamaktadırlar. Sonuç olarak da çoğunlukla, ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmemektedirler.

Çizelge 3. Üniversiteye girdikleri döneme göre öğrencilerin buldukları programlardan memnuniyet düzeyleri

Memnuniyet Düzeyi	ZM I-II		ZM III-IV		GM		PM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok memnunum	93	43.9	129	48.9	84	64.6	94	61.4
Aynı	89	42.0	100	37.9	15	11.5	21	13.7
Hiç memnun değilim	30	14.2	35	13.3	31	23.8	38	24.8
Toplam	212	100.0	264	100.0	130	100.0	153	100.0

Çizelge 4. Ziraat Mühendisliği öğrencilerinin alt program tercih öncelikleri

Alt Programlar	ZM I-II		ZM III-IV	
	Sayı	%	Sayı	%
Bahçe Bitkileri	87	41.0	98	37.1
Bitki Koruma	85	40.1	118	44.7
Tarla Bitkileri	14	6.6	13	4.9
Zootekni	13	6.1	11	4.2
Tarım Ekonomisi	2	0.9	8	3.0
Toprak	4	1.9	6	2.3
Tarımsal Mekanizasyon	2	0.9	7	2.7
Tarımsal Yapılar ve Sulama	5	2.4	3	1.1
Toplam	212	100.0	264	100.0

Çizelge 5. Öğrencilerin alt program tercihlerinin nedenleri

Nedenler	ZM I-II		ZM III-IV	
	Sayı	%	Sayı	%
Bu bölümlere ilgim olduğu ve bu konularda uzmanlaşmak istediğim için	137	38.3	174	38.7
Piyasada en çok tercih edilen bölümler olduğu için (pazarlama, ilaç- gübre bayii vb.)	102	28.5	140	31.1
Bu bölümlerle diyalogum iyi olduğu için	43	12.0	60	13.3
Arkadaşlarım önerdiği için	41	11.5	11	2.4
Öğretim üyeleri/danışmanlar önerdiği için	26	7.3	35	7.8
Ailem istediği için	15	4.2	26	5.8
Arkadaşlarım bu bölümlerde olduğu için	6	1.7	4	0.9
Toplam	358*	100.0	450*	100.0

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Öğrencilerin mezuniyet sonrası çalışmayı planladıkları alanlar Çizelge 6'da verilmiştir. Çalışma alanları itibariyle öğrencilerin dağılımına bakıldığında ZM öğrencilerinin önemli kısmının özel sektörde yada kamuda kendi alanıyla ilgili çalışmak istediği saptanmıştır. Yurdakul ve Budak'ın (2003) yapmış oldukları araştırmada da ziraat fakültesi öğrencilerinin önemli bir kısmının kendi alanında çalışmak istediği saptanmıştır. PM ve GM öğrencilerinin yaklaşık beşte biri mezuniyet sonrası ne yapacağını bilememekte ve yine yaklaşık beşte biri eğitim gördüğü alan dışında çalışmak istemektedir. Bu nedenle bu bölümlerde bulunan öğrencilerin, danışmanları veya ilgili bölüm başkanlıkları tarafından bu konuda bilgilendirilmeleri, piyasanın mevcut taleplerine göre yönlendirilmeleri oldukça önem kazanmaktadır.

Her üç programda yer alan öğrencilerin eğitimle ilgili en önemli sorunlarını, mesleki uygulama derslerinin yetersizliği, derslerin birbiriyle ilgisizliği ve diğer programlardan çok fazla sayıda ders alınması oluşturmaktadır. ZM öğrencilerinde ise ayrıca, alt program eğitimi son sınıfta yapıldığı için, belirli bir konuya yoğunlaşamama/uzmanlaşamama önemli bir sorun olarak belirtilmiştir. ZM eğitiminde yeniden yapılanma amacıyla sürekli değiştirilen eğitim-öğretim sistemi bunun önemli nedenlerinden birisidir (Çizelge 7). GM ve PM öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu (sırasıyla %90.8 ve %84.3) istediği zaman danışmanı ile görüşüp, iletişim kurabilirken; ZM öğrencilerinin yaklaşık üçte biri istediği zaman görüşmemektedir. ZM öğrencileri, ZM Programında görev yapan danışmanların yoğunluğunu, danışmanların öğrencilerle iletişimi asistanlara yönlendirmelerini ve düzenli olarak yerlerinde bulunmamalarını en önemli nedenler olarak açıklamışlardır. PM ve GM'de alt program olmadığı için, danışmanların hepsi aynı bina içinde yer almakta ve öğrenciler de kolay bir şekilde ulaşabilmektedirler. ZM'de ise 8 alt program bulunması ve danışmanların da bu 8 farklı programda yer alması nedeniyle öğrencilerin sorun yaşamaktadır. Ayrıca son sınıfta alt programlara yerleşen öğrencilerin danışmaları ilgili alt program yerine, birinci sınıfta kayıt yaptıkları ilk danışman olarak kalmaktadır. Bu danışman ise çoğunlukla öğrencinin yerleştiği alt program dışında

bir danışman olup; öğrencinin yerleştiği alt program ile ilgili konularda/sorunlarda yetersiz kalabilmektedir. Danışmanlara yardımcı olan asistanların, öğrencilerle ilgili konularda danışmanlar kadar bilgi ve yetki sahibi olmaması da, öğrenciler açısından bir diğer olumsuz faktördür. Öğrenciler danışmanlarından her konuda destek ve yönlendirme beklemektedir.

Gelir grupları itibariyle öğrencilerin dağılımına bakıldığında ZM I. ve II. sınıf öğrencilerinin %81.1'i, ZM III. ve IV. sınıf öğrencilerin %84.8'i, GM öğrencilerinin %92.4'ü ve PM öğrencilerinin %77.1'i 500 TL'den az gelire sahiptir. Giderlere bakıldığında benzer bulgular ortaya çıkmaktadır. ZM I. ve II. sınıf öğrencilerinin %87.7'si, ZM III. ve IV. sınıf öğrencilerinin %83.7'si, GM öğrencilerinin %89.3'ü ve PM öğrencilerinin %80.4'ünün 500 TL'den az gideri vardır. GM'de ise 750 TL ve yukarısında geliri ve gider olan öğrenci bulunmamaktadır (Çizelge 8). Tüm öğrencilerin yarısından fazlası kredi kartı kullanmakta olup (ZM I-II %58.5, ZM III-IV %64.8, GM %64.6, PM %66.7); büyük çoğunluğu devlet veya özel kaynaklı öğrenim bursu/kredisine sahiptir. Yine öğrencilerin çoğunluğu yarı zamanlı bir işte çalışmamaktadır. Ders saatlerinin düzensiz olması da bu konuda etkili bir faktördür.

Her üç programda yer alan öğrencilerin çoğu derslerde not tutmamakta ve düzenli not tutan arkadaşlarından ders notu temin etmektedir. Öğrencilerin ders dışı sosyal aktivitelerinin büyük kısmını müzik, kitap, sinema ve gazete oluşturmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin üniversitenin sosyal faaliyet kollarına katılımları oldukça düşüktür. PM'de, GM ve ZM'den farklı olarak bilgisayar ve internet kullanımı da sosyal faaliyetler içerisinde yer almaktadır. Bunun nedeni, PM öğrencilerinin mesleki olarak (üç boyutlu çizim gibi) bilgisayar kullanımına daha fazla ihtiyaç duymalarına bağlanabilir.

PM ve GM öğrencilerinin tamamı, meslekleriyle ilgili odalara kayıtlı olup; meslekleriyle ilgili faaliyetleri takip etmektedirler. Bu konuda en önemli faktör öğrencilerin, düzenli olarak yönlendirilmeleridir. ZM I. ve II. sınıflarda meslek odalarına kayıtlı olan öğrenci oranı oldukça düşük olup; III. ve IV. sınıfta yükselmektedir.

Çizelge 6. Öğrencilerin mezuniyet sonrası çalışmayı planladıkları alanlar

Çalışma Alanları	ZM I-II		ZM III-IV		GM		PM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Özel sektörde alanıyla ilgili çalışmak	112	26.2	142	25.5	32	4.9	60	7.6
Alanıyla ilgili kendi işyerimi açmak	86	20.1	98	17.6	85	13.1	84	10.7
Kamu sektöründe alanıyla ilgili çalışmak	62	14.5	98	17.6	93	14.3	113	14.3
Yüksek lisans ve/veya doktora yapmak	85	19.9	116	20.8	89	13.7	123	15.6
Akademisyen olmak	50	11.7	51	9.2	108	16.6	130	16.5
Alanım dışında çalışmak	17	4.0	32	5.7	117	18.0	135	17.1
Bilmiyorum	16	3.7	20	3.6	126	19.4	143	18.1
Toplam	428*	100.0	557*	100.0	650*	100.0	788*	100.0

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Çizelge 7. Öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları eğitim sorunları

Sorunlar	ZM I-II		ZM III-IV		GM		PM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Mesleki uygulama derslerinden yeterli verimin alınmaması	138	15.7	195	16.2	60	15.7	81	19.2
Alt Programlar belirlenmediği için belirli bir konuya yoğunlaşamama*	124	14.1	176	14.6	-	-	-	-
Her programdan çok farklı ve birbiriyle ilgisiz dersler konması nedeniyle belirli bir konuya yoğunlaşamama (çok fazla gerekmeden, ilgi duyulmayan derslerin olması)	106	12.0	170	14.1	60	15.7	74	17.6
Derslerde görsel araç kullanımının azlığı	94	10.7	118	9.8	69	18.1	43	10.2
Danışmanların ilgisizliği ve farklı alt programlarda olması *	86	9.8	104	8.6	-	-	-	-
Danışmanların ilgisizliği*	-	-	-	-	24	6.3	27	6.4
Öğretim üyelerinin sınav değerlendirme sisteminin standart olmaması	82	9.3	97	8.0	44	11.5	47	11.2
Gruplara ayrılmış derslerde ders içeriklerinin farklı olması ve öğretim üyelerinin standart davranmaması	79	9.0	108	9.0	4	1.0	7	1.7
Sürekli farklı ve birbirinden uzak dersliklerde ders alma sıkıntısı (arka arkaya olan derslere yetişememe vb.)	73	8.3	94	7.8	39	10.2	22	5.2
Ders, ders notu vb. konularla ilgili bilgi edinme sorunları	64	7.3	76	6.3	34	8.9	47	11.2
Farklı derslerin, ders saatleri arasında çok uzun süre olması	29	3.3	62	5.1	25	6.6	14	3.3
Sorumun yok	6	0.7	5	0.4	-	-	16	3.8
Toplam	881**	100.0	1205**	100.0	381**	100.0	421**	100.0

* PM ve GM'de alt program olmadığı için bazı soruların cevap şıkları ZM'den farklılık göstermektedir.

**Birden fazla cevap verilmiştir.

Çizelge 8. Öğrencilerin ortalama aylık gelir ve gider durumları

Gelir Grupları (YTL)	ZM I-II		ZM III-IV		GM		PM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
150-300	125	59.0	127	48.1	60	46.2	55	35.9
301-500	66	31.1	97	36.7	60	46.2	63	41.2
501-750	15	7.1	24	9.1	10	7.6	27	17.6
750'den fazla	6	2.8	16	6.1	-	-	8	5.2
Toplam	212	100.0	264	100.0	130	100.0	153	100.0
Gider Grupları (TL)	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
150-300 TL	115	54.2	118	44.7	56	43.1	62	40.5
301-500 TL	71	33.5	103	39.0	60	46.2	61	39.9
501-750	17	8.0	27	10.2	14	10.8	20	13.1
750'den fazla	9	4.2	16	6.1	-	-	10	6.5
Toplam	212	100.0	264	100.0	130	100.0	153	100.0

Öğrencilerin bilimsel içerikli toplantılara katılma durumları GM ve PM öğrencilerinde yüksek olup; ZM I. ve II. sınıflarda yüksek, III. ve IV. sınıflarda ise düşük düzeydedir. Bilimsel içerikli toplantılara katılma oranı yüksek görünmekle beraber, çoğunlukla öğrencinin bireysel ve gönüllü katılımından oluşmamakta; mesleki uygulama, staj vb. derslerin yerine yapılan katılımlardır. Tüm programlardaki öğrencilerin çoğunluğunda kütüphaneye gitme alışkanlığı zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, gönüllü araştırma yapma yerine, ders-ödev vb. zorunluluklar nedeniyle kütüphaneye gidilmektedir. İnternet aracılığıyla bilgiye ulaşmanın kolaylığı da öğrencileri kütüphaneden uzaklaştıran bir diğer faktördür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bilgilerin yorumlanabilmesi için, iki açıdan bakmak gerekmektedir. Bunlardan biri ziraat mühendisliği öğrencileriyle; diğeri ise tüm ziraat fakültesi öğrencileri ile ilgilidir. Ziraat mühendisliği açısından bakılırsa; Ziraat Fakültesine programları arasında en fazla sorun yaşayan programın ziraat mühendisliği olduğu saptanmıştır. Son 10 yılda sürekli değişen eğitim sistemi ziraat mühendisliğinin daha az tercih edilmesine; çoğunlukla zorunluluktan seçim yapan ve daha düşük orta öğretim notuna sahip öğrencilerin gelmesine neden olmaktadır. Özellikle son sınıfta yapılan alt program tercihi, ziraat mühendisliği için

kalifiye eleman sorunu yaratmaktadır. 3 yıl genel mühendislik dersi alan öğrenciler 8 alt programı tam olarak tanımamakta ve yanlış tercih yapabilmektedir. Ayrıca son sınıfta yapılan tercihlerde de öğrencinin isteğinden çok, ilk olarak öğrencinin genel not ortalaması, ikinci olarak da aile ve çevrenin fikirleri etkili olmaktadır. GM ve PM programı öğrencileri ise üniversite sınavı sonrası fakülte seçimi yaparken uzmanlık alanlarını bilmektedir.

Ziraat fakültesi öğrencileri açısından bakılırsa, öğrencilerin eğitim sürecinde başarılarını etkileyen unsurlar çoğunlukla sosyal ve kültürel içeriklidir. Yani daha çok kişisel ve toplumsal özelliklerimizden kaynaklanmakta olup; ekonomik içerikli değildir. Öğrencilerin derslere ilgileri, not tutma alışkanlıkları, kütüphane kullanımları, sosyal faaliyetlere katılımları vb. oldukça yetersiz bulunmuştur. Öğrenciler zorunlu olmadıkça kütüphaneye gitmemekte, konferans ve seminerlere katılmamaktadır. Diğer taraftan eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlar (üniversite sınavı, tercih sırası, derslerin içerikleri vb.), danışmanların yoğunluğu ve fakültenin fiziki-teknolojik imkansızlıkları da bunu etkilemektedir.

ZM Programının 2009-2010 yılından itibaren tekrar bölüm sistemine geçecek olması, öğrencilerin uzmanlık kazanabilme konusundaki sorunlarını çözümlenebilecektir. Öğrenciler doğrudan tarım ekonomisi, bitki koruma, toprak ve bitki besleme, tarımsal yapılar ve sulama, tarla bitkileri, bitki koruma, bahçe bitkileri ve zootekni programlarına gelecek ve alt program seçme sorunları ortadan kalkacaktır. Bunun yerine yandal ve çift anadal programları için uğraşabilecektir. Ayrıca, ZM'de kendi alanında çalışmak isteyen öğrencilerin oranının yüksek olması, kırsal kalkınma açısından dikkate alınması gereken bir bulgudur.

Öğrencilerin başarılarını artırabilmek ve mesleklerine daha fazla sahip çıkabilmelerini sağlamak için, uygulanabilecek bazı öneriler aşağıda verilmiştir. Buna göre,

- Ders içeriklerinin güncellenmesi ve birbiriyle olabildiğince ilgili derslerin programa alınması,

- Özellikle, mesleki uygulama derslerinin içerik olarak zenginleştirilmesi ve işlevsel hale getirilmesi,

- Gruplar halinde ve farklı öğretim üyeleri tarafından verilen derslerin içeriklerinin birbiriyle eşdeğer olması,

- Öğretim üyelerinin not değerlendirme sisteminin olabildiğince standart hale getirilmesi,

- ZM Programında, Alt Program yerleştirmelerinin son sınıfta yapılmaması,

- Ders saatlerinin daha düzenli hale getirilmesi ve öğrencilerin yarı zamanlı çalışmalarına imkan yaratılması,

- Öğrencilerin birinci sınıftan itibaren danışmanları aracılığıyla, meslek odalarına üyelikleri ve uzmanlık alanlarıyla ilgili dergilere aboneliklerinin

teşvik edilmesi,

- Öğrencilere verilen danışmanlık hizmetlerinin, verimliliği artıracak şekilde tekrar gözden geçirilmesi, danışmanlar tarafından öğrencilerin sosyal faaliyetlere ve sosyal kollara katılımlarının teşvik edilmesi,

- Danışmanlar tarafından öğrencilere mezuniyet sonrası iş imkanları, eğitim süreciyle (not sistemi, ERASMUS, Yaşam Boyu Öğrenme Programı vb.) ve değişik kurumlar tarafından yapılan mesleki yeterlilik sınavlarıyla (KPSS, ÜDS vb.) ilgili bilgilerin periyodik olarak verilmesi; özellikle Ziraat Mühendisliğinde alt program seçimi için öğrencilerin danışmanlar ve alt program koordinatörleri tarafından bilgilendirilmeleri,

- Danışmanlar tarafından birinci sınıf öğrencileriyle birebir görüşme veya kısa bir anket uygulaması yapılarak, ilgili programı tercih nedenleri, sorunları, gelecek planları vb. hakkında bilgi alıp öğrencilerin buna göre yönlendirilmeleri ve

- Danışmanların gönüllü olarak seçilmeleri gerekmektedir.

Bu önerilerin ders programı ve danışmanlar üzerinde yoğunlaşmasının nedeni, Ziraat Fakültesine gelen öğrencilerin, ilköğretim ve lise eğitim sisteminden de kaynaklanan nedenlerle ilk ve orta eğitimlerinin çok parlak olmaması, öğrencilerin meslekleriyle ilgili tercihlerin çok az bir kısmının gerçekten bilinçli olması ve mezuniyet sonrası ne yapacaklarını bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Geriye dönük olarak öğrencilerin orta öğretim nitelikleri değiştirilemeyeceğine göre, en azından öğrencilerin üniversiteye geldikten sonra yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ders programında yer alan derslerin içeriklerini olabildiğince güncelleştirerek ve danışmanlar aracılığıyla öğrencileri her konuda yönlendirerek, daha kaliteli mezunlara ulaşılabilir. Özellikle, akademik kariyer yapabilmek için yeterli kriterleri sağlayabilen öğrencilerin sayıca çok az olduğu bir dönemde, öğrencilerin birinci sınıftan itibaren mezuniyet sonrası iş imkanları için yönlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan danışmanların öğrencilerle daha fazla ilgilenebilmesi için, danışmanların sorunlarını ve isteklerini ortaya koyabilecek araştırmaların da yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Anonim, 2003. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencisi Kimdir? <http://www.akdeniz.edu.tr/iletisim/ogrenciprofil.html>

Anonim. (2007). Tarım Öğretiminin 161. Yıl Kutlamaları http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php.

Demir, A., A. Pala ve H. Baytekin, 2006. Ziraat Fakülteleri Öğrencilerinin Sosyal Yapıları, Eğilimleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3 (3), 259-267.

Finocchietti, G., 2004. Students and Universities in Italy in

- an Age of Reform. European Journal of Education, 39 (4), 458-469.
- Gökçe, B., 1996. Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, (1. Baskı).Ankara: Savaş Yayınevi.
- Kuştepe, Y. ve Y. Gülcan., 2003. Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğrenci Profili: Yansımalar ve Öneriler”, Dokuz Eylül University Journal of Faculty of Business. 3(2), 98-114.
- Merl, P.A., G.S. Csanyi, P. Petta, M. Linschka and R. Marz, 2000. The process of defining a profile of student competencies at the University of Vienna Medical School. Medical Education, 34, 216-221.
- Öztürk, N. K. ve B. Coşkun, 2005. Muğla Üniversitesi Öğrenci Profili. Muğla Üniversitesi Yayınları, 63, Rektörlük Yayınları, 42.
- Soysal, Y., 2002. Avrupa Birliği Entegrasyonu ve Ziraat Fakülteleri Öğretim Programlarında Yeniden Yapılanma, Üniversite ve Toplum-Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi, 2 (3), 9.
- Ülger, P. ve E. Gönülol, 2006. Tarımsal Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3 (1), 25-31.
- Yurdakul, O. ve D.B. Budak, 2003. Ziraat Mühendisliği Eğitiminde Öğrencilerin Program ve Alt Program Tercihlerini Etkileyen Faktörler, Tarım Ekonomisi Dergisi, 8, 25.

Geliş Tarihi : 20.07.2010

Kabul Tarihi : 15.12.2010

Copyright of Journal of Adnan Menderes University, Agricultural Faculty is the property of Adnan Menderes University and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.